

บทบาททางการเมืองในช่วงประชาธิปไตยและความผันผวนทางการเมืองในยุคทมิฬ

4.1 การเคลื่อนไหวทางการเมืองในยุคประชาธิปไตยเบ่งบาน

ภายหลังจากที่นายควง ก้าวขึ้นมาเป็นนายกรัฐมนตรีแทนจอมพล ป.พิบูลสงครามแล้ว นั้น ในเวลาไม่นานญี่ปุ่นก็ประกาศยอมแพ้สงคราม เมื่อวันที่ 16 สิงหาคม พ.ศ.2488 เพื่อเลิกสถานะสงครามกับฝ่ายสัมพันธมิตร นายปรีดี พนมยงค์ในฐานะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์จึงได้มีพระบรมราชโองการ ประกาศสันติภาพ และประกาศว่า การประกาศสงครามต่อฝ่ายสัมพันธมิตร เมื่อวันที่ 29 มกราคม พ.ศ.2485 เป็นโมฆะ เนื่องจากนายปรีดี พนมยงค์ ไม่ได้ลงนามด้วย ดังนั้นการประกาศสงครามดังกล่าวจึงไม่ผูกพันกับคนไทย สำหรับดินแดนของอังกฤษที่ญี่ปุ่นมอบไว้ให้ไทยครอบครองนั้น ไทยพร้อมที่จะคืนให้แก่อังกฤษ ส่วนกฎหมายทั้งหลายที่เป็นปฏิปักษ์ต่อสหรัฐอเมริกาและอังกฤษ รัฐบาลไทยก็สัญญาว่าจะยกเลิก ยิ่งกว่านั้นความเสียหายต่างๆที่เกิดมาจากกฎหมายเหล่านั้นรัฐบาลก็พร้อมที่จะชดใช้ให้ตามความเป็นธรรม

ต่อมารัฐบาลของนายควง อภัยวงศ์ ได้ขอลาออกจากตำแหน่งโดยให้เหตุผลว่า เป็นรัฐบาลชุดที่ร่วมสงครามกับญี่ปุ่น เมื่อญี่ปุ่นแพ้ก็ต้องลาออก เปิดทางให้ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช หัวหน้าขบวนการเสรีไทยในสหรัฐอเมริกาเข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี แต่ช่วงเวลาที่ยังเดินทางไม่ถึงนั้น นายทวี บุญยเกตุได้ขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรีไปพลาง ๆ ก่อน คณะรัฐมนตรีส่วนใหญ่จะเป็นเสรีไทยเกือบทั้งหมด และนับเป็นครั้งแรกที่กลุ่มผู้นำท้องถิ่นอีสานได้ก้าวขึ้นมาดำรงตำแหน่งรัฐมนตรี โดยนายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ นายเตียง ศิริขันธ์ นายจำลอง ดาวเรือง นายถวิล อุดลได้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรี (รอง สยามานนท์, 2520 : 229)อย่างไรก็ตามคณะรัฐมนตรีชุดนี้มีอายุได้ 15 วันเท่านั้นก็ต้องพ้นจากตำแหน่งไป เมื่อม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช เดินทางมาถึง แต่คณะรัฐมนตรีส่วนใหญ่ของรัฐบาลม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช ก็เป็นชุดเดิมกับรัฐบาลนายทวี บุญยเกตุ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงอิทธิพลของนายปรีดี พนมยงค์เป็นอย่างดี และ กลุ่มผู้นำท้องถิ่นอีสานก็ได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีด้วยเช่นกันโดยทั้ง 4 คนนั้นได้ดำรงตำแหน่งเดิมในรัฐบาลของนายทวี บุญยเกตุ (รอง สยามานนท์, 2520:232)

ภายหลังจากรัฐบาลของ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช ได้ดำเนินการให้ไทยรอดพ้นจากการถูกปฏิบัติในฐานะผู้แพ้สงคราม ก็ได้ทำการยุบสภาผู้แทนราษฎร เนื่องจากสภาผู้แทนราษฎรไม่เห็นชอบด้วยกับการที่รัฐบาลเสนอร่างพระราชบัญญัติอาชญากรรมสงคราม ให้มีการลงโทษการกระทำที่ก่อให้เกิดการปกครองระบอบเผด็จการ รัฐบาลเห็นว่าการกระทำของสมาชิกแห่งสภาแห่งนี้อาจทำให้โลกภายนอกเข้าใจผิดว่า ประชาชนชาวไทยสนับสนุนลัทธิเผด็จการ รัฐบาลม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช จึงประกาศยุบสภาเมื่อวันที่ 15 ตุลาคม พ.ศ.2488 ดังแถลงการณ์ของรัฐบาลความว่า

“...รัฐบาลของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พิจารณาเห็นว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรชุดปัจจุบัน ซึ่งได้รับเลือกตั้งตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2481 นั้น ได้มีพระราชบัญญัติขยายกำหนดเวลาให้อยู่ในตำแหน่งของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต่อมาอีกถึง 2 ครั้ง ทั้งนี้ นับว่าเป็นเวลานานเกินควรย่อมเป็นเหตุให้จิตใจและความคิดเห็นของสมาชิกส่วนมากเห็นห่างจากเจตนาและความประสงค์อันแท้จริงของราษฎร

ดังจะเห็นได้เมื่อรัฐบาลได้เสนอต่อสภา ซึ่งร่างพระราชบัญญัติอาชญากรรมสงครามให้มีการลงโทษการกระทำที่ก่อให้เกิดการปกครองระบอบลัทธิเผด็จการ กล่าวคือลัทธินาซีหรือฟาสซิสต์ อันเป็นระบอบการปกครองของผู้รุกรานสันติสุขของโลกนั้นสภาฯกลับลงมติไม่เห็นชอบด้วยและให้ตัดออกเสีย การกระทำของสมาชิกแห่งสภาเช่นนี้ อาจจะทำให้โลกภายนอกเข้าใจผิดไปว่าประชาชนชาวไทยสนับสนุนลัทธิเผด็จการ ทั้งนี้ นอกจากจะเป็นการผิดตรงกันข้ามกับความรู้สึกอันแท้จริงของประชาชนชาวไทยแล้ว ยังก่อให้เกิดความเสียหายแก่ประเทศชาติด้วย...”(แถลงการณ์ของรัฐบาล 15 ตุลาคม 2488 อ้างถึงใน ไพโรจน์ ชัยนาม, ผู้รวบรวม 2519:405)

การเลือกตั้งได้จัดให้มีขึ้นในวันที่ 6 มกราคม พ.ศ.2489 การเลือกตั้งครั้งดังกล่าวนี้ได้นำไปสู่การพยายามที่จะจัดตั้งพรรคการเมืองของบรรดากลุ่มการเมืองต่าง ๆ ตามแนวคิดและอุดมการณ์ของแต่ละกลุ่ม ถึงแม้ว่าในการเลือกตั้งครั้งนี้ผู้สมัครจะยังไม่ได้สังกัดพรรค แต่ก็กล่าวได้ว่าการเมืองในระบบพรรคนั้นเกิดขึ้นแล้ว และหลังการเลือกตั้งนายควง อภัยวงศ์ได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี พร้อมกับความแตกแยกภายในคณะราษฎรเริ่มรุนแรงเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ดังจะเห็นได้จากรายชื่อคณะรัฐมนตรีของนายควง อภัยวงศ์ไม่มีกลุ่มของนายปรีดี พนมยงค์เลย แต่มีฝ่ายขุนนางเก่าเข้าร่วมหลายคนและเข้าดำรงตำแหน่งสำคัญ ๆ ด้วย นอกจากนี้แล้วนโยบายของรัฐบาลก็เป็นรัฐบาลชุดแรกที่ไม่ใช่หลัก 6 ประการของคณะราษฎร อย่างไรก็ตามรัฐบาลของนายควง อภัยวงศ์มีอายุได้เดือนเศษเท่านั้นก็ต้องพ้นจากตำแหน่งไปจากการเคลื่อนไหวทางการเมืองของกลุ่ม

ผู้นำท้องถิ่นอีสาน โดยนายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ได้เสนอร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองค่าใช้จ่ายประชาชนในภาวะคับขัน เข้าสู่การพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎร ร่างพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงพื้นฐานของอุดมการณ์สังคมนิยมทางเศรษฐกิจของกลุ่มผู้นำท้องถิ่นอีสาน เนื่องจากเนื้อหาของคำอภิปรายของนายทองอินทร์ได้สะท้อนให้เห็นถึงการปฏิเสธหลักการเสรีนิยมทางเศรษฐกิจ ดังคำอภิปรายในสภาความว่า

“...เราขอมปรากฏอยู่แล้วว่าในปัจจุบันนี้ค่าครองชีพของประชาชนนั้นได้ทวีสูงขึ้นเป็นลำดับ ทั้งนี้ขอมจะก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ผู้ที่มีรายได้อาจัดเช่นข้าราชการ ทหาร ตำรวจ และผู้ที่ยากจนทั้งหลาย ถ้าเราได้เทียบเคียงว่าในภาวะก่อนสงครามนั้น ข้าราชการมีรายได้เพียงเดือนละ 20 บาท หรือครูประจำบาลซึ่งมีรายได้เพียงเดือนละ 12 บาท นั้นขอมสามารถที่จะใช้จ่ายรายได้อันมีอยู่นั้นเป็นเครื่องยังชีพให้เพียงพอด้วยดี แต่เมื่อสงครามได้เกิดขึ้นแล้ว เราจะได้เห็นว่าค่าครองชีพของราษฎรได้ทวีสูงขึ้น เป็นลำดับ ทั้งนี้จะเห็นได้ว่าในระยะตอนต้นของสงครามได้มีการควบคุมราคาสินค้าต่างๆ เพื่อให้สินค้านั้นไม่ให้ถีบราคาสูงขึ้นจนเกินไป และราษฎรผู้ที่มีประโยชน์ในทางค้าขาย และสมาชิกส่วนมากในสมัยหนึ่งก็รู้สึกว่าเป็นการดีเสรีภาพของผู้ที่เป็นนายทุนในขณะนั้น และการที่จะคุ้มครองควบคุมค่าใช้จ่ายของประชาชนขอมจะก่อให้เกิดตลาดมืด และก่อให้เกิดความเดือดร้อนของประชาชน จึงในระยะหนึ่งเราใช้ระบอบเสรีนิยมปล่อยให้ผู้ขายสิ่งของเครื่องอุปโภคบริโภคและผู้รับใช้เกี่ยวกับค่าครองชีพของประชาชนได้อิสระเสรีเต็มที่ โดยเราถือว่าหลักเสรีภาพในกรณีเช่นนั้นเราจะเห็นได้ว่า บรรดาผู้ที่มีรายได้อาจัดและผู้ที่ยากจนต่างๆ เช่นชาวนาและกรรมกรได้รับความเดือดร้อนทวียิ่งขึ้น...

เพราะฉะนั้นการที่เราได้ปล่อยให้สินค้านั้นได้ทวีสูงขึ้น ขอมจะเป็นภาระแก่บุคคลทั้ง 18 ล้าน ในระหว่างเราได้ถือหลักเสรีภาพทำให้ผู้ขายผู้จำหน่ายเครื่องอุปโภคบริโภคหรือของอื่นๆ และผู้รับใช้เช่นช่าง เช่นพวกโรงแรมและมหรสพ ช่างตัดเสื้อ ช่างตัดผม เหล่านี้ได้ขึ้นค่าบริการต่างๆ โดยอำเภอใจ โดยไม่มีการควบคุมกันทั่วๆ ไป ก็ขอมทำให้เกิดความเดือดร้อนค่อย ๆ ทวียิ่งขึ้น ผู้ที่ถือโอกาสแสวงหากำไรและรายได้อื่นๆ ต่างๆ โดยคำนึงถึงแต่ความร่ำรวยของตนเอง โดยมีได้คำนึงถึงความทุกข์ยากของประชาชนทั้ง 18 ล้านคนแล้วถ้าเราปล่อยให้พลละเลยโดยถือว่ามีโอกาสจะกอบโกยผลประโยชน์ต่างๆ ได้ถือโอกาสพากันรูดเอาจากบุคคลผู้มีรายได้อันอาจัด เราจะเห็นได้ว่าฐานะในปัจจุบันนี้บุคคลที่ร่ำรวยก็ยิ่งร่ำรวยยิ่งขึ้น มีการกินอยู่อย่างฟุ่มเฟือย

สำหรับผู้ที่ยากจนก็ขี้ยากจนลงโดยลำดับ...”(หัตถ์ คาวเรื่อง 2508:279-281)

อย่างไรก็ตามข้อเสนอดังกล่าวของกลุ่มผู้นำท้องถิ่นอีสานได้ถูกปฏิเสธจากนายควง อภัยวงศ์ นายกรัฐมนตรี เนื่องจากเห็นว่าเป็นไปไม่ได้ในทางปฏิบัติ ดังคำอภิปรายของนายควง อภัยวงศ์ ความว่า

“..ข้าพเจ้าคิดว่าเราทำไม่ได้ ทำไม่ได้เพราะเหตุใด เพราะเหตุว่าเอเลียเมนต์ของเราเสีย และเราไม่มีอะไรอยู่ในมือเลยที่จะทำ เมื่อเป็นอย่างนี้แล้ว ข้าพเจ้าจึงเห็นว่าไม่ควรรับหลักการอันนี้”(หัตถ์ คาวเรื่อง 2508:302)

อย่างไรก็ตามปรากฏว่าสภารับหลักการร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ด้วยคะแนน 65:63 ทำให้นายควง อภัยวงศ์ประกาศลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีทันที โดยให้เหตุผลว่า “เมื่อสมาชิกจะให้ทำ ทางรัฐบาลเห็นว่าไม่ทำ ข้าพเจ้าก็ต้องลาออก”(รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร :ครั้งที่ 14/2489 18 มีนาคม 2489) ซึ่งเปิดทางให้ฝ่ายของนายปรีดี พนมยงค์ ขึ้นมาจัดตั้งรัฐบาล

สภาผู้แทนราษฎรได้ทำการชาวเสียงเลือกนายกรัฐมนตรีคนใหม่ ซึ่งเสียงส่วนใหญ่เห็นพ้องต้องกันว่าสมควรให้นายปรีดีดำรงตำแหน่งนี้ และนายจำรัส สุวรรณชีพ สมาชิกประเภทที่ 2 ได้ลาออกจากตำแหน่งเพื่อเปิดทางให้นายปรีดี พนมยงค์ เป็นแทน (รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร:ครั้งที่ 15/2489 21 มีนาคม 2489) การมีฐานะเป็น “กองหน้า” ในการล้มรัฐบาลของนายควง อภัยวงศ์ทำให้กลุ่มผู้นำท้องถิ่นอีสานได้รับตำแหน่งสำคัญ ๆ ในรัฐบาลชุดนี้ และในครั้งนี้ได้สะท้อนให้เห็นถึงลักษณะการเป็นพรรคการเมืองของกลุ่มผู้นำท้องถิ่นอีสาน โดยนายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ ซึ่งมีอาวุโสสูงสุดและเป็นเสมือนหัวหน้ากลุ่มได้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรมโดยได้รับการแต่งตั้งเพิ่มเติมแทนนายสงวน จุฑาเดมิย์ (รอง สยามานนท์ 2520:256)

เมื่อนายปรีดี พนมยงค์ได้ก้าวขึ้นมาเป็นนายกรัฐมนตรีได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญ ฉบับปี พ.ศ.2489 แทนรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2475 สำคัญสำคัญของรัฐธรรมนูญฉบับนี้ก็คือกำหนดให้มีสองสภาคือสภาผู้แทนราษฎรกับวุฒิสภาทั้งสองสภามาจากการเลือกตั้งเหมือนกันและข้าราชการจะเป็นสมาชิกสภาไม่ได้(พงศ์เพ็ญ ศกุนตาทย์ 2516:6-7) อย่างไรก็ตาม บทเฉพาะกาลของรัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้กำหนดวิธีการเลือกตั้งในวาระเริ่มแรกให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

เป็นคนเลือกตั้งเป็นสมาชิกพฤฒสภาจำนวน 80 คน ภายใน 15 วัน และผู้ที่ได้รับการเลือกตั้งสวนใหญ่เป็นฝ่ายของนายปรีดี พนมยงค์ และพรรคประชาธิปัตย์ได้รับการเลือกตั้งเพียงคนเดียวคือนายเล็ง ศรีสมวงศ์

4.2 กำเนิดพรรคสหชีพ : จากกลุ่มผู้ความเป็นพรรค

หลังจากตกลงเรื่องหลักการในการวางกติกาทางการเมืองในรัฐธรรมนูญฉบับใหม่เสร็จลงแล้ว การต่อสู้ทางการเมืองซึ่งเดิมตกอยู่กับกลุ่มที่อำนาจนิยมซึ่งมีทหารเป็นผู้นำได้ตกมาเป็นการแข่งขันระหว่างผู้นำในกลุ่มพลเรือน ซึ่งชัยอนันต์ สมุทรวณิชได้ชี้ให้เห็นว่า “การต่อสู้ทางการเมืองของไทยได้เปลี่ยนศูนย์กลางจากการแย่งชิงอำนาจรัฐประหาร มาเป็นการต่อสู้ทางการเมืองภายในระบบรัฐสภา”(ชัยอนันต์ สมุทรวณิช และเศรษฐพร คูศรีพิทักษ์ 2518:6) โดยกลุ่มการเมืองต่างๆ ได้หันมาประกาศจัดตั้งพรรคการเมืองอย่างเป็นทางการ โดยในส่วนของกลุ่มผู้นำท้องถิ่นอีสานได้ร่วมกับผู้แทนราษฎรประเภทที่ 1 ที่เคยเป็นแนวร่วมในการดำเนินบทบาททางการเมืองในสภาโคนล้มรัฐบาลมาด้วยกัน และอดีตเสรีไทยบางส่วน รวมทั้งปัญญาชนจากส่วนกลาง เคลื่อนไหวจัดตั้งพรรคการเมือง ชื่อ "พรรคสหชีพ" แกนนำในการก่อตั้งพรรคการเมืองนอกจากมีกลุ่มผู้นำท้องถิ่นอีสานแล้วยังมีนายเดือน บุนนาค นายสงวน ตุลารักษ์ นายจรูญ สืบแสง และมี ม.จ. สกวรรณา วรวรรณ เป็นที่ปรึกษาของพรรค เมื่อแรกเริ่มในการก่อตั้งนั้นนายเดือน บุนนาคเป็นหัวหน้าพรรคและนายสงวน ตุลารักษ์เป็นเลขาธิการพรรค แต่ว่าภายหลังการเลือกตั้งนั้นทั้งสองคนไม่ได้รับเลือก นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์จึงขึ้นดำรงตำแหน่งของหัวหน้าพรรคและนายจำลอง ดาวเรืองเป็นเลขาธิการพรรคแทน

การรวมตัวกันแล้วจัดตั้งเป็นพรรคการเมืองของกลุ่มผู้นำท้องถิ่นอีสานนั้น นับเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงการพยายามที่จะเคลื่อนไหวทางการเมืองอย่างต่อเนื่อง เพื่อที่จะเคลื่อนไหวทางการเมืองในลักษณะของการท้าทายการรวมศูนย์ทางอำนาจและเศรษฐกิจของผู้นำในส่วนกลาง สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่าพรรคการเมืองนี้เป็นพรรคการเมืองที่เป็นการรวมตัวกันของบรรดานักการเมืองท้องถิ่นอย่างแท้จริง ซึ่งจะทำให้ฐานคะแนนเสียงของพรรคสหชีพมีลักษณะกระจุกตัวอยู่ต่างจังหวัด โดยเฉพาะแถบจังหวัดทางภาคอีสานจะมีมากที่สุด แล้วกระจายออกไปสู่ภาคอื่น ๆ ที่ภาคเหนือ เช่น นายทอง กันทาธรรม (แพร่) นายพืง ศรีจันทร์ (อุตรดิตถ์) ภาคกลาง-ตะวันออก เช่น นายเขื่อน พาณิชวิทย์ (อุบลราชธานี) นายคูสิต บุญธรรม (ปราจีนบุรี) ภาคใต้ เช่น นายชิต เวชประสิทธิ์ (ภูเก็ต) นายเจริญ สืบแสง นายจรูญ สืบแสง (ปัตตานี) (ดู สมบัติ จำปาเงิน ผู้รวบรวม, 2520 : 347-355, สุชิน

ตันติกุล, 2515 : 180-182) ในเขตกรุงเทพมหานคร พรรคสหชีพไม่ได้รับการนิยมหรือไม่มีฐานะแน่นอนเสียเลยก็ว่าได้ เห็นได้จากภายหลังประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2489 พรรคสหชีพได้ส่งบุคคลลงสมัครในเขตต่าง ๆ ของกรุงเทพฯ เช่น นายเดือน บุนนาค (พระนคร เขต 1) นายสุภโยค พานิชวิทย์ (พระนคร เขต 2) มจ.สกลวรรณกร วรวรรณ (พระนคร เขต 3) แต่ก็พ่ายแพ้แก่พรรคประชาธิปไตยทั้งหมด (ไทยใหม่ 6 สิงหาคม 2489) ในขณะที่ในเขตต่างจังหวัดนั้น พรรคสหชีพได้รับเลือกตั้งเข้ามาจำนวนมากที่สุด สุลักษณ์ ศิวลักษณ์ (2525 : 186) ได้ชี้ให้เห็นอย่างน่าสนใจว่า "... พรรคสหชีพเป็นแกนกลางของผู้นำชนบทโดยเฉพาะทางภาคอีสานโดยแท้" ทางด้านนโยบายของพรรคสหชีพนั้น กล่าวได้ว่ามีลักษณะ "สังคมนิยมประชาธิปไตย" (กมล ทองธรรมชาติ, ในฉัตรทิพย์ นาถสุภา ผู้รวบรวม 2515 : 113-114) กล่าวคือมีลักษณะเสรีนิยมทางการเมือง โดยสนับสนุนให้มีการแข่งขันในวิถีทางแห่งระบอบรัฐสภา แต่มีลักษณะสังคมนิยมในทางเศรษฐกิจ (Keyes 1967 : 280, Stanton 1956 : 181)

นอกจากกลุ่มผู้นำท้องถิ่นอีสานจะมีการเคลื่อนไหวจัดตั้งเป็นพรรคการเมืองแล้ว กลุ่มพันธมิตรในขบวนการเสรีไทยได้มีการจัดตั้งพรรคการเมืองด้วย ได้แก่พรรคแนวร่วมรัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นการรวมตัวของสมาชิกที่เป็นคณะราษฎร หรือกลุ่มที่เคยดำรงตำแหน่งสมาชิกประเภทที่ 2 เป็นกลุ่มที่ให้การสนับสนุนปรีดี เช่นเดียวกับพรรคสหชีพ บุคคลสำคัญในพรรคได้แก่ พล.ร.ต. ถวัลย์ ช่างนาหวาสวัสดิ์, นายทองเปลว ชลภูมิ, นายดิเรก ชัยนาม, พล.ต.อ. อุดลย์ อุดลเดชจรัส เป็นพรรคที่มีวัตถุประสงค์ต้องการสืบทอดเจตนารมณ์ของคณะราษฎรทั้งในส่วนที่เป็นการรักษาและปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญและยังรวมถึงการยึดหลัก 6 ประการของคณะราษฎรเป็นนโยบายอีกด้วย (ประชัน รักพงษ์, 2520 : 228-229) กล่าวกันว่าแนวคิดของพรรคนี้มีลักษณะเสรีนิยมทั้งในทางการเมืองและในทางเศรษฐกิจ (สรศักดิ์ งามขจรกุลกิจ, 2532 : 205)

พรรคอิสระ เป็นอีกพรรคหนึ่ง พรรคนี้เป็นการรวมตัวกันของบรรดาลูกศิษย์ของนายปรีดี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง ซึ่งเคยร่วมงานในขบวนการเสรีไทย แกนนำสำคัญของกลุ่มนี้คือ วิจิตร ลulitanนท์ วิโรจน์ กมลพันธ์ (อุษุขยา) เสวตร เปี่ยมพงษ์สานต์ (ระยอง)

พรรคที่จะเป็นพรรคการเมืองฝ่ายตรงข้ามของ 3 พรรคที่กล่าวมาก็คือ พรรคประชาธิปไตย ซึ่งเป็นการรวมกลุ่มของกลุ่มที่ต่อต้านคณะราษฎรอยู่เดิม อันได้แก่ กลุ่มข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ นำโดยพระยาศรีวิศาลวงษา กลุ่มอดีตนักโทษการเมืองซึ่งกลุ่มนี้มีการตั้งพรรคก้าวหน้าร่วมกับ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช อยู่ก่อนแล้ว นอกจากนี้ยังได้รับการสนับสนุนจากเสรีไทยบางส่วนและสมาชิก

ประเภท 1 ทั้งที่เป็นเสรีไทยและมีได้เป็นเสรีไทย ที่สำคัญได้แก่กลุ่มของ เลียง ไชยกาล, สุวิชัย พันธเศรษฐ (เชียงใหม่, บุญเท่ง ทองสวัสดิ์ และบุญช่วย อัดถากร เป็นต้น กล่าวกันว่าหลักการและนโยบายของพรรคประชาธิปไตยมีลักษณะ "เสรีนิยมทางเศรษฐกิจ แต่ในทางการเมืองมีลักษณะอนุรักษนิยม-นิยมเจ้า" กล่าวคือต่อต้านกลุ่มผู้นำคณะราษฎร และแนวคิดสังคมนิยมประชาธิปไตยที่ดำรงอยู่ในฝ่ายนายปรีดี พนมยงค์และกลุ่มผู้นำท้องถิ่นอีสาน ต้องการเชิดชูสถาบันกษัตริย์ (สรศักดิ์ งามขจรกุลกิจ, 2532 : 208)

สภาพทางการเมืองภายหลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2489 แม้วานายปรีดี ยังคงได้รับการสนับสนุนจากพรรคการเมืองทั้งสามให้เข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีแต่ยังไม่ทันจะจัดตั้งรัฐบาล พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลก็เสด็จสวรรคต ทำให้พรรคประชาธิปไตย ถือเอาความคลุมเครือของกรณีสวรรคตมาใช้โจมตีรัฐบาล และในที่สุดนายปรีดี พนมยงค์ได้ลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีไปในวันที่ 20 สิงหาคม พ.ศ.2499 ด้วยเหตุผลที่ว่า “ได้ตรากตรำทำงานฉลองคุณประเทศชาติมาเป็นเวลาพอสมควร รู้สึกว่าอนามัยเสื่อมโทรมลง ไม่สามารถปฏิบัติภารกิจของรัฐบาลได้เต็มที่”(ประทีป สายเสน 2532:45)

หลังการลาออกของนายปรีดี พนมยงค์ รัฐสภาได้ทำการเลือกนายกรัฐมนตรีคนใหม่ ผลปรากฏว่าพล.ร.ต.ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ หัวหน้าพรรคแนวรัฐธรรมนูญได้รับการคัดเลือกให้เป็นนายกรัฐมนตรี คณะรัฐมนตรีส่วนใหญ่เป็นชุดเดียวกับรัฐบาลนายปรีดี พนมยงค์ ทางด้านกลุ่มผู้นำท้องถิ่นอีสานนั้นในคณะรัฐมนตรีชุดนี้ นอกจากนายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ซึ่งดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรมซึ่งเป็นตำแหน่งเดิมแล้ว นายเตียง ศิริขันธ์ และนายจำลอง ดาเรือง ได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรี (ดูรายชื่อคณะรัฐมนตรีทั้งหมดใน สมบัติ จำปาเงิน,ผู้รวบรวม 2520:282-283)

อย่างไรก็ตามรัฐบาลของพล.ร.ต.ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ ซึ่งมีกลุ่มผู้นำท้องถิ่นอีสานเป็นสมาชิกคนสำคัญของคณะรัฐมนตรีด้วย ก็ประสบปัญหาเสถียรภาพของรัฐบาลเช่นเดียวกับรัฐบาลของนายปรีดี พนมยงค์ ซึ่งได้มีผู้วิเคราะห์ไว้หลายต่อหลายท่าน บ้างก็ว่าเป็นเพราะรัฐบาลพลเรือนมีความอ่อนแอ และบ้างก็ว่าเพราะรัฐบาลบริหารงานอย่างขาดประสิทธิภาพ แต่ในที่นี้ขอจะพิจารณาถึงบริบทของรัฐบาลชุดนี้ หรือที่เรียกว่าสิ่งแวดล้อมทางการนำ (Leadership Environment) ซึ่งประกอบด้วยปัจจัยหลัก 3 ประการคือ โครงสร้างทางการเมือง(Institutional Structures) ความต้องการของสังคม (Societal Demands) และมรดกทางประวัติศาสตร์(Historical legacy)

โครงสร้างสถาบันทางการเมือง เนื่องจากเป็นรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งในระบบรัฐสภา เพราะฉะนั้นแล้วจึงต้องเผชิญกับปัญหาของการที่ถูกรื้อถอนไปไว้วางใจ

ความต้องการของสังคม ในขณะที่รัฐบาลชุดนี้ก้าวขึ้นมาบริหารประเทศสังคมไทยกำลังฟื้นตัวจากภัยสงคราม รัฐบาลต้องเผชิญกับปัญหาเงินเฟ้อและราคาอาหารที่พุ่งขึ้นสูง ในขณะที่การแก้ไขปัญหของรัฐบาลไม่ได้ขึ้นอยู่กับความสามารถของรัฐบาลเพียงฝ่ายเดียว ทว่าต้องขึ้นอยู่กับสภาวะการณ์ทางเศรษฐกิจของโลกในขณะนั้นด้วย ในขณะที่ความคาดหวังของสังคมที่มีต่อรัฐบาลค่อนข้างสูง

และประการสุดท้ายคือมรดกทางประวัติศาสตร์ เนื่องจากสังคมไทยเป็นสังคมที่ผู้นำจากกองทัพจะมีอิทธิพลทางการเมืองสูง ทั้งนี้เนื่องจากกำเนิดของทหารไทยนั้นมีวัตถุประสงค์เมื่อแรกก่อตั้งเพื่อความมั่นคงของภายในสังคมนั่นเอง ด้วยเหตุนี้ ทหารไทยจึงทรงอิทธิพลเป็นอย่างมากในแวดวงการเมือง และถึงแม้จะอ่อนกำลังลงหลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 แต่ก็กำลังข่มเพื่อที่จะรอโอกาสกลับมามีบทบาทสำคัญในวงการเมืองอีก

พรรคประชาธิปัตย์ได้อาศัยสภาพการณ์ทางการเมืองขณะนั้นเปิดการอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐบาล โดยประเด็นสำคัญในการหยิบยกขึ้นมาโจมตีรัฐบาลของพรรคประชาธิปัตย์ก็คือกรณีสวรรคตและปัญหาเศรษฐกิจในตอนนั้น การเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐบาล พล.ร.ต.ถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์ของฝ่ายพรรคประชาธิปัตย์นั้นมี 8 ประเด็นด้วยกัน(รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร:ครั้งที่ 3/2490 19 พฤษภาคม 2490) คือ

- “...1. ไม่สามารถรักษาความสงบเรียบร้อยภายในตามนโยบายที่ได้แถลงไว้
2. ไม่สามารถรักษานโยบายการเงินของชาติไว้ในทางมั่นคง ทำให้ฐานะการคลังล้มเหลวทุกทาง
3. ในทางเศรษฐกิจ ได้ดำเนินการทางเศรษฐกิจผิดพลาดไม่เหมาะสมแก่ภาวะการณ์ปัจจุบัน เป็นเหตุให้ประชาชนเดือดร้อนในการครองชีพ
4. การต่างประเทศไม่อาจสร้างความเชื่อถือกับนานาประเทศตามนโยบายที่ได้แถลงไว้
5. ใช้อำนาจการเมืองแทรกแซงในราชการประจำ ทำให้เกิดผลเสียหายแก่ราชการแผ่นดิน
6. ไม่สามารถรักษาฐานะของข้าราชการให้อยู่ในระดับที่สมควร ทำให้ข้าราชการขาด

กำลังใจที่จะปฏิบัติราชการ

7. ทักษะการศึกษาของชาติ รัฐบาลก็ไม่ได้ปรับปรุงและดำเนินการตามที่ได้แถลงไว้
8. ไม่สามารถค้นหาข้อเท็จจริง แถลงต่อประชาชนให้ทราบว่า ในหลวงรัชกาลที่ 8 สวรรคตด้วยเรื่องอะไร...”

การเปิดอภิปรายของพรรคประชาธิปัตย์ในครั้งนี้นอกจากจะเป็นการฉวยโอกาสที่รัฐบาลกำลังเผชิญกับปัญหาหลายด้านแล้ว เหตุผลส่วนหนึ่งอาจจะเนื่องมาจากความหวาดกลัวท่าทีของฝ่ายนายปรีดี พนมยงค์ในการดำเนินนโยบายต่างประเทศซึ่งได้ยกเลิกกฎหมายว่าด้วยคอมมิวนิสต์และการจัดตั้งสันนิบาตเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งให้การสนับสนุนขบวนการชาตินิยมในประเทศเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะการจัดตั้งสันนิบาตเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในกรุงเทพฯ ซึ่งมีกลุ่มผู้นำท้องถิ่นอีสานเป็นกำลังสำคัญ เพื่อเป็นการสร้างเสถียรภาพของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยที่ไทยจะเป็นผู้นำของประเทศในภูมิภาคนี้ การก่อตั้งสันนิบาตเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้ก่อตั้งขึ้นในเดือนกันยายน พ.ศ.2490 เดวิดและริชาร์ด 2526:29-30;Nuechterlein 1965:95) ที่ทำการของสันนิบาตตั้งอยู่ในกรุงเทพฯ โดยมีนายเตียง ศิริขันธ์เป็นประธานสันนิบาต นายถวิล อุดล รับผิดชอบด้านประชาสัมพันธ์หรือเป็นเจ้าหน้าที่ประสานงาน ส่วนรองประธานคือนายตรัน วัน เกียว(Taon Van Giao) และนายลี ฮาย (Le Hi) จากขบวนการเวียดมินห์ ดำรงตำแหน่งรองประธานและเหรัญญิกตามลำดับ โดยมีเจ้าสุภานุวงศ์จากประเทศลาวเป็นเลขานุการ (Keyes 1967:31)

การอภิปรายของพรรคประชาธิปัตย์จบลงด้วยชัยชนะของรัฐบาล ด้วยคะแนนเสียงลับ 86:55(รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร :ครั้งที่ 11/2490 27 พฤษภาคม 2490) แต่อาจกล่าวได้ว่าผลพวงจากการอภิปรายของพรรคประชาธิปัตย์ครั้งนี้ “ยังผลให้ชื่อเสียงของรัฐบาลในสายตาของประชาชนทั่วไปเสื่อมลง และเป็นการสร้างกระแสความปั่นป่วนให้เกิดแก่ระบอบรัฐสภาที่เป็นอยู่ในเวลานั้นด้วย” (Wilson 1962:255) จนกระทั่งในที่สุดกลุ่มทหารบกที่ส่วนใหญ่เป็นนายทหารนอกราชการนำโดย พล.ท.ผิน ชุณหะวัณ นาวาอากาศเอก กางสงคราม พ.ท.ก้าน จำนงภูมิเวท และ พ.อ.สวัสดิ์ สวัสดิ์เกียรติ และต่อมาได้เชิญจอมพล ป.พิบูลสงครามขึ้นมาเป็นหัวหน้าคณะรัฐประหารอย่างเป็นทางการในภายหลัง ทั้งนี้เพื่อสร้างความยอมรับให้เกิดขึ้นในหมู่นายทหารเนื่องจากจอมพล ป.พิบูลสงครามยังมีบารมีอยู่มากในกองทัพ

4.3 รัฐประหาร 2490 กับจุดจบของผู้นำท้องถิ่นอีสาน

การรัฐประหารได้เกิดขึ้นเมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน 2490 และประสบผลสำเร็จสามารถยึดอำนาจจากรัฐบาลได้ ผลสะท้อนของการรัฐประหารครั้งนี้ต่อระบอบการเมืองไทยมีอยู่ 3 ประการ คือ ประการแรกเป็นการปิดฉากของระบอบประชาธิปไตยของคณะราษฎรสายพลเรือน ที่พยายามผลักดันให้ระบอบการเมืองหันเหไปสู่การแข่งขันทางการเมืองตามแนวทางประชาธิปไตยตะวันตก และยังทำให้คณะราษฎรสายพลเรือนต้องถูกสลายพลังลง ทำให้ขาดกลุ่มการเมืองที่จะเข้ามาถ่วงดุลกับกองทัพ ประการต่อมา นับเป็นการฟื้นกลับมาของลัทธิอำนาจนิยม ทำให้กองทัพเข้ามามีบทบาทครอบงำทางการเมืองต่อไป ประการสุดท้ายคือการรัฐประหารครั้งนี้ นับเป็นการปราชัยของคณะราษฎรโดยรวม ถึงแม้จะมีฝ่ายคณะราษฎรอยู่ถึง 4 คนคือ จอมพล ป.พิบูลสงคราม น.อ.กาจ เก่งระดมยิง พ.ท.ก้าน จำนงภูมิเวท พ.อ.น้อม เกตุญาติก็ตามแต่ทั้งหมดก็ไม่ได้เป็นผู้ที่มีบทบาทในการผลักดันความคิดของคณะราษฎรอีกต่อไป(สุธาชัย ยิ้มประเสริฐ 2534:100-101)

ในเบื้องต้นนั้น ได้มีการพยายามที่จะต่อต้านการรัฐประหารจากกลุ่มผู้นำท้องถิ่นอีสาน โดยนายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ ได้เสนอตัวขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรีชั่วคราว เนื่องจากพล.ร.ต.ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ ไม่ได้เข้าร่วมประชุม ทั้งนี้เพื่อที่จะได้ใช้อำนาจนั้น

“...สั่งการต่อสู้กับคณะรัฐประหาร 2490 แต่ในที่ประชุมปรากฏว่าทุกคนมีความเห็นว่าจะให้ระงับการต่อต้านไว้ จนกว่าจะได้พบอดีตรัฐมนตรีสำเร็จราชการแทนพระองค์ และนายกรัฐมนตรีเสียก่อน...(อนันต์ อมรรตย์ 2526:164-165)

อย่างไรก็ตามเมื่อนายปรีดี พนมยงค์และพล.ร.ต.ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์เดินทางมาสมทบการต่อต้านดังกล่าวนั้นไม่สามารถที่จะดำเนินการได้ เนื่องจากไม่ได้รับการสนับสนุนจากทหารเรือ นายปรีดี พนมยงค์จึงเดินทางออกไปลี้ภัยที่ประเทศสิงคโปร์ด้วยความช่วยเหลือของอังกฤษและสหรัฐอเมริกา

การที่กลุ่มผู้นำท้องถิ่นอีสานเข้าไปมีบทบาทในการสนับสนุนนายปรีดี พนมยงค์ โดยอยู่ในฐานะ “กองหน้า” ในปฏิบัติการเรื่องต่าง ๆ ทำให้ส่งผลกระทบต่อกลุ่มผู้นำท้องถิ่น 2 ประการคือ

ประการแรก ฐานะทางการเมืองของกลุ่มแปรผันโดยตรงกับการขึ้นลงของฝ่ายนายปรีดี พนมยงค์ จะเห็นได้จากเมื่อนายปรีดี พนมยงค์ก้าวขึ้นสู่จุดสูงสุดทางการเมืองโดยได้ดำรงตำแหน่ง นายกรัฐมนตรีนั้น กลุ่มผู้นำท้องถิ่นอีสานก็ได้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีเช่นกัน กล่าวได้ว่าการผูก สัมพันธ์หรือการเข้าไปเป็นกลุ่มที่ทำให้การสนับสนุนนายปรีดี พนมยงค์นั้น เป็นทรัพยากรทางอำนาจ (power resources) อย่างหนึ่งของกลุ่มผู้นำท้องถิ่นอีสาน อย่างไรก็ตามเมื่อนายปรีดี พนมยงค์พ้นจาก วงจรแห่งอำนาจกลุ่มผู้นำท้องถิ่นอีสานก็ส่งผลสะท้อนต่อฐานะของกลุ่มผู้นำท้องถิ่นอีสานอีกเช่น กัน

ประการที่สอง ภาพลักษณ์ทางการเมืองของกลุ่มผู้นำท้องถิ่นอีสานก็ถูกผูกโยงกับภาพ ลักษณ์ของนายปรีดี พนมยงค์ด้วย กล่าวคือในช่วงทศวรรษ 2490 ภาพลักษณ์ทางการเมืองของนาย ปรีดี พนมยงค์ คือการเป็น "ปีศาจการเมือง" อันเนื่องมาจากกระบวนการในการสร้างภาพดังกล่าว ของกลุ่มการเมืองที่อยู่ตรงข้ามกับนายปรีดี พนมยงค์ โดยเฉพาะจากกลุ่มอนุรักษ์นิยม-กษัตริย์นิยม ที่ได้ฉวยโอกาสในกรณีสวรรคตของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ปลุกกระแสภาพ ลักษณ์ดังกล่าวซึ่งยังอยู่ในความรับรู้ของคนในสังคมการเมืองในขณะนั้น ทั้งนี้เนื่องจากนายปรีดี พนมยงค์เคยถูกกล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์มาก่อนหน้านี้แล้ว และเมื่อเกิดกรณีสวรรคตอย่างคลุมเครือจึงทำให้กระบวนการในการสร้างภาพลักษณ์ดังกล่าวนั้นทรงพลังขึ้นไปอีก ดังนั้น กลุ่มผู้นำ ท้องถิ่นอีสานจึงถูกมองว่าเป็น "ลูกสมุนปีศาจการเมือง" (มรกต เจวจินดา 2540 :) นอกจากนี้การ ที่คณะรัฐประหารประกอบด้วยนายทหารส่วนใหญ่ที่เป็นนายทหารนอกราชการ และไม่เคยมี ประสบการณ์ในการไปเรียนที่ต่างประเทศ ทำให้ไม่มีความศรัทธาต่อระบอบประชาธิปไตย ทำให้ มองเห็นว่าการแสดงออกทางการเมืองต่าง ๆ ของกลุ่มการเมืองในขณะนั้นเป็นไปด้วยความวุ่นวาย ง่ายต่อการที่คอมมิวนิสต์จะเข้ามาแทรกแซง ดังทัศนคติของพุทธ บูรณะสมภพ ดังต่อไปนี้

“...เมืองไทยปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยไม่ได้ ต้องเผด็จการ คอมมิวนิสต์ให้เข้า มา คุณจะต้องสังเอดูณะคอมมิวนิสต์นี้พยายามเหลือเกิน เขาว่าประเทศไหนที่กำลัง พัฒนาหรือคือพัฒนา เขาจะต้องเข้าไป แล้วยูให้เป็นประชาธิปไตย เพราะเขาแทรกซึม เข้าง่าย ถ้าเผด็จการไม่มีทาง ดายลูกเดียว...คอมมิวนิสต์นั้นมันจะยูให้เป็นประชาธิปไตย เมื่อเป็นแล้วพอมันแทรกซึมเข้ามาได้สำเร็จ มันก็ปฏิบัติให้เป็นคอมมิวนิสต์...”(อ้างถึง ใน กนก วงษ์ตระหง่าน 2528:239-240)

เมื่อเป็นเช่นนั้นการแสดงความคิดเห็นในสภาผู้แทนราษฎรของกลุ่มผู้นำท้องถิ่นอีสาน

จึงถูกพิจารณาว่าเป็นการ “...พุดกบฏ...ข้าชานำเบื้อ เพื่อบ่อนทำลายสถาบันของระบอบประชาธิปไตย” (อ.พิบูลสงคราม 2518:79)

นอกจากนี้แล้วการที่เข้าไปมีบทบาทในขบวนการเสรีไทยและการเข้าร่วมให้การสนับสนุนขบวนการชาตินิยมในประเทศเพื่อนบ้านของกลุ่มผู้นำท้องถิ่นอีสาน ถูกมองด้วยความหวาดระแวง พร้อมทั้งมีการเชื่อมโยงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างขบวนการเสรีไทยสายอีสานกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ดังทัศนคติของนายตำรวจซึ่งเป็นหนึ่งในอัศวินแหวนเพชรของ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ดังต่อไปนี้

“..ขบวนการพวกนี้มีอาวุธทันสมัยอยู่ในมือ เป็นอาวุธที่หลงเหลือ จากขบวนการเสรีไทยในสมัยสงครามโลกครั้งที่สองนั้น และเป็นอาวุธที่มีประสิทธิภาพสูงที่อเมริกาเอามาทิ้งไว้ในสมัยนั้น พลพรรคของคอมมิวนิสต์ในประเทศไทยนั้น ส่วนมากก็เป็นคนในขบวนการเสรีไทยมาก่อน ฉะนั้นสมรรถนะในการทำงานย่อมสูงมากต่อพลพรรคของฝ่ายอื่น เมื่อพวกนี้เข้ามารวมตัวเป็นกำลังของฝ่ายคอมมิวนิสต์ จึงเป็นกองกำลังที่น่ากลัวมาก ถ้าหากปล่อยไว้ให้เติบโตตามกาลเวลา เทือกเขาภูพานนั้นเป็นแหล่งก่อกำเนิดของพลังนักรบในขบวนการเสรีไทยเป็นจำนวนนับหมื่น แยกกันเป็นหลายหน่วยรวมทั้งภาคอีสาน ที่เทือกเขาภูพานนั้นเป็นที่ตั้งของกองบัญชาการเสรีไทยภาคอีสานอีสาน เป็นกองบัญชาการที่มีธรรมชาติเป็นป้อมปราการป้องกันการโจมตีจากทุกด้าน เมื่อสงครามสงบลงแล้ว ป้อมปราการก็ยังคงสภาพอยู่ ขบวนการเสรีไทยกลายเป็นขบวนการคอมมิวนิสต์ไป...และมีนักการเมืองที่มีถิ่นกำเนิดในภาคนั้นเป็นตัวตั้งตัวตีในการดำเนินการ นักการเมืองในท้องถิ่นใดก็ย่อมต้องเป็นคนทีคนในท้องถิ่นนั้นให้ความเคารพนับถือ พุดอะไรก็มีคนเชื่อฟังและคล้อยตาม...”(พุด บุรณสมภพ 2529:270-271)

ดังนั้น กลุ่มผู้นำท้องถิ่นอีสานจึงถูกกวาดล้างอย่างหนักจากคณะรัฐประหาร จนต้องแยกย้ายกันหลบหนี แต่ก็ยังมีความพยายามที่จะเคลื่อนไหวต่อต้านคณะรัฐประหาร โดยเฉพาะนายเตียง ศิริขันธ์ ซึ่งเป็นบุคคลที่มีบทบาทในสำคัญในการจัดตั้งกองกำลังนอกระบบขึ้นในเขตจังหวัดทางภาคอีสาน ตั้งแต่สมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยนายเตียง ศิริขันธ์ ได้เดินทางกลับไปจังหวัดสกลนคร เพื่อทำสงครามกองโจรกับรัฐบาลคณะรัฐประหาร โดย “...กลับไปยึดอีสาน...เตรียมตัวรบ เราจะไม่ขึ้นต่อรัฐบาลของพวกคณะรัฐประหารนี้ เพราะไม่ชอบด้วยกฎหมาย ผมจะประกาศอีสานเป็นอิสระ...จนกว่าเราจะได้รับรัฐบาลของประชาชนอย่างแท้จริง (เลียบ อัมพุนันท์. 2501 : 173) โดยนาย

เตียง ศิริขันธ์ "ได้พาคนสนิทกลับจังหวัดสกลนครและได้นำอาวุธที่เก็บรวบรวมได้ในระหว่างสงครามฯ แจกจ่ายกับกลุ่มชาวบ้าน ผู้ใหญ่บ้านและกำนัน รวมทั้งครูประชาบาล ข้าราชการบางคนที่เคยมาฝึกอบรมอาวุธ หรือเป็นเสรีไทย" และ "ได้รวบรวมอาสาสมัครทั่วในจังหวัดสกลนครและบริเวณใกล้เคียงขึ้นไปตั้งค่ายบนเทือกเขาภูพาน เพื่อเป็นศูนย์บัญชาการต่อต้านคณะรัฐประหาร" (สัมภาษณ์) ตามรายงานการสืบสวนของราชการทหาร เรื่อง "การเคลื่อนไหวทางภาคอีสาน" จากผู้บังคับการมณฑลทหารบกที่ 3 (นครราชสีมา) ลงวันที่ 15 มกราคม พ.ศ. 2491 ถึงผู้บัญชาการทหารบก ได้ระบุว่า คณะต่อต้านคณะรัฐประหารภาคอีสาน นำโดยนายเตียง ศิริขันธ์ ได้มีทั้งประชาชนชาวบ้าน ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ข้าราชการท้องถิ่นในจังหวัดกาฬสินธุ์ จังหวัดสกลนคร และร้อยเอ็ดจำนวนมากให้การสนับสนุน คณะต่อต้าน (หจข.สร.0201 32/14 "การเคลื่อนไหวทางภาคอีสาน" พ.ศ. 2490-2495) การดำเนินการต่อต้านรัฐบาลคณะรัฐประหารครั้งนี้ของนายเตียง ศิริขันธ์ ได้สร้างแรงกดดันและความหวาดระแวงแก่คณะรัฐประหาร ซึ่งทำให้รัฐบาลเลือกที่จะใช้ความรุนแรงกำจัดกลุ่มผู้นำท้องถิ่นอีสาน (คู่ต่อไป) รัฐบาลได้จับกุมกลุ่มผู้นำท้องถิ่นอีสานในข้อหากฎแบ่งแยกดินแดน ในช่วงกลางปี พ.ศ. 2491 และพยายามควบคุมการเคลื่อนไหวของนายเตียง ศิริขันธ์ ให้จำกัดวงอยู่แต่ในภาคอีสาน พร้อมกับตามล่าจับตัวนายเตียง ศิริขันธ์ ด้วยกำลังทหาร ดำรวจ ถึง 8 จังหวัด (จดหมายนายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ อ้างถึงใน วิเทศกรณีย์ , 2521:159) นายเตียง ศิริขันธ์ได้หลบซ่อนตัวอยู่ในป่าแถบภูพาน แต่ในที่สุดด้วยความกดดันที่คณะรัฐประหารได้สร้างขึ้นแก่นายเตียงโดยการจับคนสนิทและราษฎรที่เคยร่วมงานเสรีไทยในสมัยสงครามโลกมาทรมาน นายเตียงจึงออกมาอบตัว(นายสีดอแก้ว 2529:98 และ วิสุทธิ์ บุญยกุล สัมภาษณ์ 12 กันยายน 2542) พร้อมกับคนสนิทอีก 18 คนซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นสมาชิกของขบวนการเสรีไทยทั้งสิ้น ดังรายชื่อต่อไปนี้

- 1.นายเตียง ศิริขันธ์
- 2.นายพินัยแสงพันธ์
- 3.นายอุกฤษ ทัศนเอี่ยม
- 4.ร.ท.พีระ ศิริขันธ์
- 5.นายทอง วงศ์กาฬสินธุ์
- 6.นายสิงห์ เมืองโคตร
- 7.นายครอง จันดาวงศ์
- 8.นายธาดา ศานตินิรันดร์
- 9.นายสนิท นวลมณี
- 10.นายจันทร์ ศรีแก้ว

- 11.นายสว่าง ปริญญาพล
- 12.นายเขียน จันลาโสม
- 13.นายมีชัย อาสาเสน
- 14.นายคล้าย ทาพวง
- 15.นายประพันธ์ เฟ่งพินิจ
- 16.ร.ต.เสรี นวลมณี
- 17.ร.ต.ประหยัด บำเพ็ญสินธุ์
- 18.นายเล็ก เตมีชาติ

นายเตียง ศิริขันธ์และพวกถูกส่งฟ้องศาลเมื่อวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ.2491 ด้วยข้อหากบฏ แบ่งขกดินแดนและกบฏภายในราชอาณาจักร คำบรรยายฟ้องสะท้อนให้เห็นถึงความหวาดระแวงของรัฐบาลคณะรัฐประหารที่มีต่อ นาย เตียง ศิริขันธ์ ดังความต่อไปนี้

“นายเตียงกับพวกรวม 18 คน มีความคิดทางอาญาฐาน “สมคบกันพยายามจะก่อการกบฏเพื่อทำลายรัฐบาลและเพื่อเปลี่ยนแปลงประเพณีการปกครองราชอาณาจักรไทย... ระหว่างวันที่ 1 กันยายน 2490-10 มีนาคม 2491 อดีตรัฐมนตรีเตียง ประชุมราษฎรหลายร้อยคนเกี่ยวกับการปฏิวัติ โดยแบ่งแยกประเทศออกเป็นรัฐ ๆ รวม 4 รัฐ มีรัฐภาคอีสานหรือรัฐลาว รัฐภาคเหนือ รัฐภาคกลาง รัฐภาคใต้...รัฐต่าง ๆ มีรัฐธรรมนูญปกครองกันเอง ขึ้นตรงต่อสันนิบาตเอเชีย ซึ่งอดีตรัฐมนตรีเตียงจะเป็นนายกรัฐมนตรีสันนิบาตนี้...

...รัฐภาคอีสาน อดีตรัฐมนตรีเตียงจะเป็นหัวหน้าบังคับบัญชาวางแผนการ เรียกอาวุธปืนของเสรีไทยหาศาสตราวุธเพื่อใช้เป็นกำลังในการกระทำผิด ซึ่งจำเลยทำไม่สำเร็จ เพราะเจ้าหน้าที่ได้ส่งกำลังออกปราบปราม...”(คมสรวงศ์ มาตุคาม 2521 :47-48)

อย่างไรก็ตาม ต่อมาศาลได้พิพากษายกฟ้องจำเลยทั้ง 19 คน เนื่องจากหลักฐานไม่เพียงพอ ส่วนสมาชิกของกลุ่มคนอื่น ๆ คือ นายจำลอง ดาวเรือง นายลวิล อุดล นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ นั้นไม่อาจจะรู้ว่าได้กลับไปเคลื่อนไหวต่อต้านคณะรัฐประหารในห้องดินด้วยหรือไม่ แต่ทั้งหมดก็ถูกจับกุมในข้อหา “จะแยกดินแดนบางส่วนไปจากราชอาณาจักรไทย สถาปนาเป็นสหพันธ์รัฐแหลมทอง” หรือ “กบฏแบ่งแยกดินแดน” และเป็นที่น่าสังเกตว่านายฟอง สิทธิธรรมก็ถูกจับกุมด้วย สิ่งนี้สะท้อนให้เห็นถึงความหวาดระแวงที่รัฐบาลคณะรัฐประหารมีต่อผู้แทนราษฎร

อีสานได้เป็นอย่างดี คำบรรยายฟองส่วนหนึ่งได้สะท้อนให้เห็นถึงความหวาดระแวงดังกล่าวได้

“เหตุการณ์ภายในภาคอีสาน เป็นที่ทราบกันดีโดยทั่วไปแล้วว่า พี่น้องชาวไทยทั้งหลาย ต่างก็กำลังสนใจเรื่องที่จะแบ่งแยกรัฐของภาคอีสาน และความจริงเรื่องนี้ได้เริ่มฟักตัวขึ้นก่อนรัฐบาลนี้ โดยมีนักการเมืองกลุ่มหนึ่งซึ่งส่วนมากมีภูมิลำเนาอยู่ในภาคอีสาน ได้ใช้อิทธิพลของเสรีไทยในสมัยสงครามที่แล้ว เพื่อมุ่งหวังอำนาจและอิทธิพลเหนือพี่น้องชาวภาคอีสาน เฉพาะอย่างยิ่งอาวุธยุทธภัณฑ์ที่ได้จากสหประชาชาติ เมื่อเสร็จสงครามแล้ว ต่างก็เก็บไว้ใช้ส่วนตัว หากได้นำส่งให้ราชการตามระเบียบไม่...

การดำเนินการของพวกหัวหน้านักการเมืองเหล่านั้น ได้ทำการโฆษณาทุกวิถีทาง ให้พี่น้องชาวภาคอีสานทั้งหลายหลงเชื่อ โดยวิธีใส่ร้าย และจะใช้กำลังบังคับให้รัฐบาลปัจจุบันนี้ล้มแล้วจึงแบ่งแยกภาคอีสานไปรวมกับแคว้นลาว เพื่อเป็นรัฐหนึ่งซึ่งขึ้นกับสหราชอาณาจักรของไทย เพื่อความเป็นมหาอำนาจที่ยิ่งใหญ่ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในอนาคต...”(คมสรวรค์ มาตุคาม 2521:54)

อย่างไรก็ตามเมื่อคดีขึ้นสู่การพิจารณาของศาล ศาลก็ได้สั่งขกฟ้องเช่นกัน ต่อมา นายปรีดี พนมยงค์ ร่วมกับกลุ่มทหารเรือ ทหารบกบางส่วนและพลเรือน ได้ก่อการยึดอำนาจขึ้นในนาม “ขบวนการ กุมภภาพันธุ์ 2492” ในประเด็นของการเข้าร่วมหรือไมกับการก่อการครั้งนี้ของกลุ่มผู้นำท้องถิ่นอีสานนั้น สรศักดิ์ งามขจรกุลกิจ ได้อธิบายว่า ทั้งหมดนั้นไม่ได้เข้าร่วม เนื่องจาก นายปรีดี พนมยงค์ ต้องการการสนับสนุนทางด้านกองกำลังจากทหารเรือ จึงไม่ได้ชวนให้กลุ่มผู้นำท้องถิ่นอีสานเข้าร่วม เนื่องจากทั้งสองฝ่ายนั้น มีผลประโยชน์ที่ขัดกัน แต่ สรศักดิ์ ได้กล่าวว่า ถึงแม้ไม่ได้เข้าร่วม กลุ่มผู้นำท้องถิ่นอีสานก็ได้ส่งคนสนิทเข้าร่วมด้วย โดยนายเตียง ศิริขันธ์ ได้ส่งลูกศิษย์ คือ นายวิสุทธิ บุญยกุล เข้าร่วมด้วย แต่จากคำบอกเล่าของวิสุทธิ (2542 สัมภาษณ์) นั้นยืนยันว่าไม่ได้เข้าร่วมก่อการครั้งนี้ เพราะฉะนั้นจึงน่าจะไม่ได้เข้าร่วมในครั้งนี้ด้วย

การกระทำร่วม (collective action) ครั้งนี้ของนายปรีดี พนมยงค์ ต้องพ่ายแพ้และเป็นการยุติบทบาททางการเมืองของนายปรีดี พนมยงค์ไปอย่างสิ้นเชิง คณะรัฐประหารจึงถือโอกาสนี้กวาดล้างปรปักษ์ทางการเมือง เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับรัฐบาล ทั้งนี้มี พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ เป็นบุคคลสำคัญในการรับหน้าที่นี้ โดยรัฐบาลได้จับกุมบุคคลที่สำคัญของฝ่ายนายปรีดี พนมยงค์ นอกเหนือจากกลุ่มผู้นำท้องถิ่นอีสานแล้วยังมี นายเดือน บุนนาค นายวิจิตร ลุตติยานนท์ นายชิต เวช

ประสิทธิ์ นายเขื่อน พาณิชวิทย์ (สุเพ็ญ ศิริคุณ, 2518 : 18) ส่วนนายทองเปลว ชลภูมิ ซึ่งหลบภัยอยู่ที่ปีนัง "ถูกล่อลวงให้เดินทางกลับเข้ามาประเทศไทย พอลงจากเครื่องบินที่ดอนเมือง ก็ถูกจับทันที (ไสว สุทธิพิทักษ์, 2526 : 794)

ในจำนวนที่ถูกจับกุมนี้มีบางส่วนถูกฆ่าตายในระหว่างจับกุม เช่น พ.ต.อ.บรรจงศักดิ์ชีพเป็นสุข "ถูกยิงตายระหว่างทำการจับกุม" (สุเพ็ญ ศิริคุณ , 2518 : 72) จากนั้นรัฐบาลได้ออกหมายประกาศจับทั่วราชอาณาจักรอีกจำนวน 18 คน อาทิ นายปรีดี พนมยงค์ เรือเอกวัชรชัย ชัยสิทธิเวช ร.ต.อ.เชื้อ สุวรรณสร ร.ต.อ.สมศักดิ์ พังเวช พล.ต.สมบูรณ์ ศรีอนุชิต นายทวี ตะเวทิกุล นายประสิทธิ์ ลูธิตานนท์ นายปราโมทย์ ฟุ้งสุนทร นายไสว สุทธิพิทักษ์ นายทองเย็น หลีละเมียร นายเนือง สุขพล ร.ต.อำนาจ สุวรรณกิจบริหาร ร.ต.นาม วุฒิตากัย และ พล.ร.ต.สังวร สุวรรณชีพ เป็นต้น (สุภาพบุรุษ 25 มีนาคม 2492)

การฆาตกรรมบุคคลสำคัญดังกล่าวนี้ นับเป็นความพยายามหนึ่งของคณะรัฐประหาร อันที่จะทำลายล้างฐานอำนาจทางการเมืองของฝ่ายนายปรีดี พนมยงค์ อย่างถอนรากถอนโคน การรื้อฟื้นคดีกรณีการเสียชีวิตของ "อดีต 4 รัฐมนตรี" เวลาต่อมาจะเป็นกรณีหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงความพยายามของคณะรัฐประหารดังกล่าวนี้ได้ดี ในการสอบสวนคดีนี้ครั้งใหม่

...โดยข้อเท็จจริงได้ความว่าผู้ตายทั้ง 4 คน ถูกตำรวจฆ่าโดยเจตนา เพราะผู้ตายทั้ง 4 คน เป็นนักการเมืองคนสำคัญในพรรคฝ่ายตรงข้ามกับรัฐบาลในสมัยนั้น ผู้ตายถูกจับกุมต้องหาว่าเป็นกบฏต่อรัฐบาล แล้วถูกจับตัวจากที่คุ้มขังพาไปกำจัดเสียดตามความประสงค์ของผู้เฒ่าอำนาจขณะนั้นซึ่งเกรงว่าจะต่อต้าน...(คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1009/2504 "คดีอดีต 4 รัฐมนตรี" อ้างถึงใน หัด ดาวเรือง, 2503 : 491-503 และโปรดดูภาคผนวกที่ 1)

สุเพ็ญ ศิริคุณ (2518:85) ให้ทัศนะเกี่ยวกับ "การกวาดล้างอย่างรุนแรงและเหนือกฎหมายของคณะรัฐประหาร" ดังกล่าวนี้นี้ "ซึ่งแตกต่างกับการต่อสู้กันระหว่างบุคคลในคณะราษฎร" ว่ามีสาเหตุสำคัญเนื่องมาจากความแตกต่างด้านพื้นฐาน ความคิดของกลุ่มผู้มีอำนาจทั้ง 2 ฝ่าย กล่าวคือในขณะที่ทหารในคณะราษฎรส่วนมากมีแนวคิดหนักไปในทางเสรีนิยมประชาธิปไตย

...ส่วนผู้นำทหารฝ่ายคณะรัฐประหาร มีภูมิหลังทางการศึกษาฝักใฝ่กับทหารคณะราษฎร

โดยเฉพาะตรงที่มีได้เป็นนักเรียนนอก และไม่ได้เป็นปัญญาชนของฝ่ายทหาร เป็นนักอนุรักษ์นิยมมากกว่า และที่สำคัญคือไม่เคยประกาศตัวว่าจะอุทิศชีวิตเพื่อประชาธิปไตย เหมือนผู้ก่อการ 2475 ทั้งนี้เมื่อประกอบกับการที่ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ไม่ได้เป็นผู้นำที่มีอำนาจเด็ดขาดเช่นเคย คณะรัฐประหาร จึงสามารถดำเนินการกวาดล้างฝ่ายตรงข้าม โดยไม่คำนึงถึงสิทธิเสรีภาพขั้นมูลฐาน โดยเฉพาะสิทธิในร่างกายและชีวิต อันเป็นหลักการสำคัญประการหนึ่งของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย...

ในการปราบปรามอย่างรุนแรงดังกล่าวนี้ ดูเหมือน จอมพล ป. พิบูลสงคราม เองก็ "รู้สึกกังวลมาก" ตามรายงานลับที่เอกอัครราชทูตอังกฤษ มีถึงกระทรวงการต่างประเทศอังกฤษเมื่อวันที่ 16 เมษายน พ.ศ. 2492 มีความตอนหนึ่งเกี่ยวกับการตายของอดีต 4 รัฐมนตรีว่า "การที่ ดร.ทองเปลว และเพื่อนอีกสามคนต้องถึงจุดจบในมือของตำรวจนั้น จอมพล ป. พิบูลสงคราม รู้สึกกังวลมาก เป็นเรื่องของพลตำรวจโท เผ่า ศรียานนท์" (อ้างถึงใน กนต์ธีร์ สุขมงคล , 2527 : 370) อย่างไรก็ตาม การใช้มาตรการปราบปรามอย่างรุนแรงของคณะรัฐประหารดังกล่าวนี้ ได้ยังความสูญเสียมาให้แก่ฝ่ายนายปรีดี พนมยงค์ อย่างหนัก และมีผลสำคัญเท่ากับเป็นการทำลายขบวนการเสรีไทยที่ก่อตัวขึ้นในระหว่างสงครามโลกฯ ต้องถึงจุดสลายตัวลง เนื่องจากขาดผู้นำที่มีบารมีอย่าง นายปรีดี พนมยงค์ ในการประสานหรือเป็นศูนย์กลางของกลุ่มต่าง ๆ ต่อไปอีก

ทั้งนี้ เพราะความล้มเหลวในการก่อการของฝ่ายนายปรีดี พนมยงค์ ที่กลายเป็นกบฏวังหลวงนั้น นอกจากจะเป็นการเปิดทางให้คณะรัฐประหารทำการจับกุม และได้มีโอกาสฆาตกรรมบุคคลสำคัญ ๆ ภายในขบวนการเสรีไทยแล้ว ที่สำคัญคือทำให้นายปรีดี พนมยงค์ หหมดโอกาสที่จะหวนกลับมาใช้อำนาจหรือมีบทบาททางการเมืองอีกอย่างสิ้นเชิง หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า นับเป็นจุดจบทางการเมืองของนายปรีดี พนมยงค์ หลังจากพ่ายแพ้ในการก่อการนั้น นายปรีดี พนมยงค์ "ได้หลบอยู่ในประเทศไทยนานประมาณ 6 เดือนแล้วเดินทางออกนอกประเทศไทย" โดยมุ่งสู่สิงคโปร์ และได้ไปตั้งนครสิงคโปร์โดยสวัสดิภาพ" จากนั้นนายปรีดี พนมยงค์ ได้เดินทางต่อไปยังฮ่องกง และได้ลี้ภัยทางการเมืองอยู่ที่ประเทศจีน นายปรีดี พนมยงค์ เขียนไว้ว่า "ข้าพเจ้าเปลี่ยนเรือจากฮ่องกงไปยังเมืองชิงเต่า ซึ่งอยู่ในเขตยึดครองของกองทหารปลดแอกจีน ภายใต้การนำของพรรคคอมมิวนิสต์จีน และได้รับการต้อนรับจากพรรคคอมมิวนิสต์จีนให้ข้าพเจ้าเป็นผู้ลี้ภัยทางการเมือง" (อ้างถึงใน ไสว สุทธิพิทักษ์ 2526 : 792-793) หลังจากนั้น นายปรีดี พนมยงค์ ไม่มีโอกาสกลับมาประเทศไทยอีกเลย จนกระทั่งถึงแก่อสัญกรรมเมื่อวันที่ 2 พฤษภาคม พ.ศ. 2526 ณ บ้านพัก ชานเมืองกรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส

กลุ่มผู้นำท้องถิ่นอีสาน หลังกบฏวังหลวง ยังคงเหลือนายเตียง ศิริขันธ์ ผู้สืบทอดเจตนารมณ์ของกลุ่ม นายเตียง ศิริขันธ์ ได้หันมาต่อต้านรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ในวิถีทางระบอบรัฐสภาอีกครั้งหนึ่ง คือเมื่อรัฐบาลได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2492 และได้เปิดให้มีการเลือกตั้งผู้แทนราษฎรเพิ่มเติมบางส่วนในปี พ.ศ. 2492 นั้น นายเตียง ศิริขันธ์ ได้สมัครแข่งขันในจังหวัดสกลนครและได้รับเลือกตั้งเช่นเดิม (สมบัติ จำปาเงิน, ผู้รวบรวม 2520 : 360) แต่การกลับเข้ามาในรัฐสภาของนายเตียง ศิริขันธ์ ครั้งนี้ไม่มีบทบาทมากนัก สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรส่วนใหญ่หันไปเข้าร่วมกับรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ที่เหลืออีกจำนวนหนึ่งก็เป็นสมาชิกสังกัดพรรคประชาธิปัตย์ นายเตียง ศิริขันธ์ จึงแทบจะไม่มีแนวร่วมในรัฐสภาเลย ยกเว้นนายเจียม ศิริขันธ์ ผู้เป็นพี่ชายซึ่งได้รับเลือกตั้งในเดือนมกราคม พ.ศ. 2491 นั้น และนายเจริญ สืบแสง อดีตสมาชิกสังกัดพรรคสหชีพ อย่างไรก็ตาม หลังจากคณะรัฐประหารทำการรัฐประหารตัวเองและเปิดให้มีการเลือกตั้งในปี พ.ศ. 2495 นายเตียง ศิริขันธ์ ยังคงลงสมัครเลือกตั้งและได้เป็นผู้แทนจังหวัดสกลนครเช่นเคย (สมบัติ จำปาเงิน ผู้รวบรวม 2520 : 366) การเข้ามาในรัฐสภาของนายเตียง ศิริขันธ์ ครั้งหลังนี้เข้าใจว่าน่าจะไม่มีบทบาทมากขึ้น เนื่องจากพรรคประชาธิปัตย์ "ได้ประกาศเลิกเลิกล้มสมัครรับเลือกตั้งเป็นผู้แทนราษฎร เป็นการประท้วงรัฐบาลจอมพลแปลก พิบูลสงคราม อ้างว่ารัฐธรรมนูญที่นำมาใช้เวลานั้น ไม่เป็นประชาธิปไตย" (ณัฐฉิ สุทธิสงคราม 2522 : 196) และเป็นไปได้ว่าการเคลื่อนไหวคัดค้านในรัฐสภาของนายเตียง ศิริขันธ์ ได้นำความยุ่งยากและลำบากใจมาให้แก่รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ในที่สุดนายเตียง ศิริขันธ์ จึงถูกตำรวจนำไปขังพร้อมกับนายชาญ บุนนาคและพวก ในปี พ.ศ. 2495 นั้น (ดู ภาคผนวกที่ 2) นายปรีดี พนมยงค์ (2526 ข : 75) กล่าวถึงสาเหตุที่ตำรวจฆ่านายเตียง ศิริขันธ์ ว่า "เขาเห็นว่าคุณเตียง เป็นศิษย์ผม เขาจึงจับไปขัง"